

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Семисал Анни Вікторівни
на тему: «Організаційно-економічний механізм формування та
функціонування ринку молока», представлену на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Актуальність теми дисертації. Ринок молока є однією з важливих сфер агропромислового комплексу України. Молоко та молочні продукти є незамінними у харчуванні людини, які мають вплив на здоров'я людини на всіх етапах життєвого циклу. Проте, сьогодні ринок характеризується певною нестабільністю, що обумовлюють ряд чинників: скорочення поголів'я корів, зменшення обсягів виробництва молока, недостатня кількість якісної сировини, невідповідність молоко-сировини існуючим стандартам ЄС, зниження обсягів переробки молока та внутрішнього попиту на молочну продукцію тощо. Тому постає необхідність подальших досліджень в цій сфері з метою виокремлення напрямів покращення ситуації, що склалася на ринку.

Ринок молока в Україні перебуває під потужним впливом наслідків війни. Поголів'я дійних корів різко скоротилося, як і кількість молока, що виробляється. Крім того, багато людей – і, отже, споживачі – також залишили країну під час війни. Необхідно зазначити, що конкурентне середовище є достатньо мінливим, тому виникає необхідність постійно моніторити та досліджувати зміни, їх вплив на функціонування ринку молока і визначати шляхи вирішення проблем, що стримують його подальший розвиток. Саме ці аспекти визначають актуальність проведеного дисертаційного дослідження Семисал Анни Вікторівни на тему: «Організаційно-економічний механізм формування та функціонування ринку молока».

Зв'язок роботи з державними науковими (галузевими) програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась в рамках теми наукових досліджень кафедри обліку і оподаткування Білоцерківського національного аграрного університету «Формування системи продовольчого забезпечення

населення в контексті повоєнного відродження економіки України» (державний реєстраційний номер 0123U104509), в межах якої здобувачкою здійснено розробку та обґрунтування системи забезпечення молоком та молокопродуктами споживачів в умовах запровадження воєнного стану в країні.

Наукова новизна досліджень і практична цінність отриманих результатів дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в системному розробленні теоретичних і методичних засад поєднання ринкового саморегулювання та важелів державного регулювання, пов'язаних з удосконаленням організаційно-економічного механізму формування та функціонування ринку молока.

Найбільш вагомими результатами, що характеризуються новизною та розкривають масштабність, повноту та суть дисертаційного дослідження, є такі положення та ідеї:

- обґрунтовано науковий підхід до реалізації державного регулювання ринку молока на основі модернізації його інструментів у післявоєнний період відродження економіки, що передбачає запровадження їх у межах єдиної Стратегії розвитку молочного скотарства;
- запропоновано авторський підхід до трактування понять «ринок», «агропродовольчий ринок», «ринок молока», «організаційно-економічний механізм ринку молока»;
- удосконалено інформаційно-аналітичне забезпечення дослідження ринку молока, шляхом запровадження заходів по удосконаленню існуючих статистичних форм звітності щодо діяльності суб'єктів господарювання в сфері аграрного бізнесу;
- здійснено аналіз поведінки суб'єктів ринку молока в умовах військової агресії росії проти нашої держави;
- запропоновано сценарії розвитку ринку молока в умовах мінливості зовнішнього середовища, що викликано функціонуванням воєнного стану в країні та в перспективі – відродження економіки в повоєнний період;

- розроблено моделі формування кооперативів для малих, середніх та великих сільськогосподарських підприємств з виробництва та переробки молока;
- запропоновано стратегічні заходи щодо удосконалення методів державного регулювання ринку органічного молока.

Практична цінність одержаних результатів впливає з доцільності застосування розроблених науково-методичних пропозицій, рекомендацій щодо удосконалення основних складових організаційно-економічного механізму функціонування ринку молока в Україні. Одержані авторкою результати дисертаційного дослідження можуть стати основою для розроблення концепції розвитку галузі молочного скотарства на довгострокову перспективу.

Водночас пропозиції авторки стосовно запровадження системи державного фінансування виробників молока, обговорена та взята до уваги учасниками Національної Асоціації молочників України, практичні рекомендації щодо розвитку молочного скотарства України, зокрема в сільськогосподарських підприємствах у післявоєнний період відродження аграрного сектору, розглянуто й взято до уваги членами Асоціації українських виробників «Морозиво і заморожені продукти», а також результати дисертаційного дослідження впроваджені в навчальний процес БНАУ, зокрема при викладанні на економічному факультеті навчальних дисциплін «Економіка підприємства», «Основи агробізнесу», «Аграрна економічна політика».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.
Ознайомлення з дисертацією Семисал Анни Вікторівни дає підставу стверджувати, що її наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними та обґрунтованими. Зміст дисертаційного дослідження відповідає його темі й охоплює усі її ключові аспекти. Отримані результати підтверджуються широким використанням публікацій провідних вітчизняних та закордонних фахівців із агропродовольчої тематики, використанням сучасних методів наукового дослідження. В процесі дослідження використовувалися такі методи і прийоми: монографічний, графічний, вибіркового; анкетування; статистичних групувань; порівняння; абстрактно-логічний; балансовий, що дозволило реалізувати

концептуальну єдність дослідження. Зміст висновків не лише відповідає характеру завдань сформульованих на початку роботи, але й описує нові наукові результати, отримані авторкою.

Уважне ознайомлення із змістом дисертації дозволяє зробити висновок, що сформульовані авторкою наукові положення, висновки і практичні рекомендації мають високий ступінь обґрунтованості та достатній рівень аргументованості, визначена мета дисертанткою досягнута, поставлені завдання виконано.

Апробація результатів дослідження, повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях. Дисертаційна робота Семисал А.В. є результатом власного наукового пошуку. Наукові ідеї, запропоновані рекомендації і обґрунтовані висновки, здобуті авторкою особисто. Із опублікованих у співавторстві наукових розробок, використано лише ті положення, що були отримані в результаті власних авторських розробок.

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 11 праць, з яких 7 статей у наукових фахових виданнях України, 1-а стаття – у виданні, що цитується у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 3 тези доповідей на науково-практичних конференціях різного рівня.

Аналіз структури та змісту дисертації. Дисертація складається з анотації, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 6 таблиць та 21 рисунок. Список використаних джерел включає 177 найменувань. Повний обсяг дисертації становить 265 сторінок.

Як свідчить зміст рецензованої кваліфікаційної наукової праці в першому розділі **«Теоретичні засади організаційно-економічного механізму функціонування ринку молока та його необхідність трансформації в сучасних умовах»** авторка на високому професійному рівні приділила аналізу понятійно-категоріального апарату. На основі узагальнення результатів досліджень науковців запропоновано авторське трактування понять «ринок», «агропродовольчий ринок», «ринок молока».

Важливим елементом дисертаційного дослідження за обраною темою є розгляд теоретичних основ функціонування організаційно-економічного механізму ринку молока. На нашу думку автор виконав поставлене завдання.

Використовуючи теоретичний і емпіричний матеріал Семисал А.В. на професійному рівні розкрила процес взаємодії складових організаційно-економічного механізму в тому числі з урахуванням прояву деструктивних явищ в суспільно-політичному житті країни, які викликані збройною агресією росії проти України.

Аналітична частина дисертаційного дослідження (другий розділ **«Оцінка сучасного стану ринку молока в Україні»**) присвячена оцінці складових ринку молока. Особливе зацікавлення викликає аналіз діяльності господарств корпоративного сектору аграрної економіки та господарств населення – виробників молока в умовах запровадження воєнного стану в країні. Авторка використовуючи дані Державної служби статистики України та результати власних досліджень розкрила особливості економічної поведінки виробників молока в досить складних соціально-економічних умовах ведення виробничо-господарської діяльності, що викликані тимчасовою окупацією територій України, веденням військових дій, тощо.

Заслуговує на увагу оцінка попиту на молоко, особливо на внутрішньому ринку, на який мають безпосередній вплив складові «воєнної економіки». Підтримуємо думку дисертантки, що зростання експорту молокопродуктів викликано в першу чергу зниження обсягів споживання населенням внаслідок тимчасової окупації території України російським агресором та еміграції значної кількості населення в європейські країни.

Третій розділ дисертаційного дослідження **«Удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку молока»** присвячений заходам по удосконаленню організаційно-економічного механізму функціонування ринку молока в повоєнний період відродження економіки України. Заслуговує на увагу пропозиція автора щодо формування нового сегменту досліджуваного ринку – ринку органічного молока, де в якості основного товаровиробника будуть

виступати малі суб'єкти підприємницької діяльності, які створені на базі високотоварних особистих селянських господарств.

У висновках відображаються основні результати проведеного дослідження. Одержані авторкою результати характеризують високий рівень вирішення проблеми теоретико-методичного обґрунтування засад і розробки практичних рекомендацій щодо захисту продовольчих інтересів населення України в умовах мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування ринку молока.

Додатки містять допоміжні матеріали, які розширюють основний зміст дисертаційної роботи.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Під час рецензування дисертаційної роботи не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, текстових запозичень чи інших порушень академічної доброчесності. При використанні формулювань, тверджень, розробок авторка дисертації належним чином оформила посилання на відповідні джерела інформації. Інформація про результати наукової діяльності, використані методики досліджень та літературні джерела є достовірними.

Дискусійні положення і зауваження до змісту та оформлення дисертації. Оцінюючи дисертаційну роботу Семисал Анни Вікторівни як завершену, актуальну, теоретично та практично значущу наукову працю, позитивно оцінюючи рівень обґрунтованості основних теоретико-методичних, практичних рекомендацій висновків та пропозицій необхідно відмітити, що деякі положення роботи є дискусійними, а деякі потребують уточнення та додаткової аргументації, зокрема:

1. У підрозділі 1.3 авторці доцільно було б приділити значно більшої уваги розкриттю методичних підходів щодо оцінки рівня споживання молока з урахуванням процесу адаптації вітчизняних стандартів статистичного обліку до загальноєвропейських.

2. Авторка в підрозділі 2.1 дисертації здійснила ґрунтовний аналіз економічної ефективності виробництва молока в сільськогосподарських

підприємствах, які не є основними його виробниками. Вважаю за доцільність здійснити в зазначеному підрозділі оцінку ефективності виробництва молока в господарствах населення, використовуючи методи деталізованого аналізу їх діяльності.

3. Підрозділ 2.2 дисертації присвячений аналізу формування споживчого попиту на вітчизняне молоко, проте поза увагою дисертантки залишилася проблема аналізу розподілу молока з використанням неформальних зав'язків між домогосподарствами.

4. У підрозділі 3.2 дисертації запропоновано Стратегію розвитку молочного скотарства в повоєнний період відродження економіки країни, вважаю за необхідне висвітлити відмінності запропонованої Стратегії від існуючих програм розвитку молочного скотарства в Україні.

5. До розділу 3 дисертації авторці варто було б додати розрахунок прогнозних значень рівня споживання молока населенням України, що значно ширше розкрило б даний розділ дисертаційного дослідження.

6. В тексті дисертації є певні стилістичні описки та незначні граматичні помилки.

Зазначені зауваження та дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки та не зменшують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Семисал Анни Вікторівни є завершеним науковим дослідженням, актуальним за темою, метою та завданнями. Одержані авторкою результати є науково обґрунтованими, мають наукову новизну, теоретичну і практичну цінність, які відіграватимуть позитивну роль у вирішенні проблеми теоретико-методичного обґрунтування засад і розробки практичних рекомендацій щодо розвитку сегментів агропродовольчого ринку.

Тему дисертаційної роботи розкрито, поставленої мети наукового дослідження досягнуто. У результаті вирішення поставлених теоретичних, методичних та прикладних завдань в дисертаційній роботі одержано положення і

висновки, які відповідають ознакам наукової новизни. Тема і зміст дисертації відповідають спеціальності 051 «Економіка».

Дисертація оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами). За актуальністю, науковою новизною, практичним значенням дисертаційна робота Семисал Анни Вікторівни на тему: «Організаційно-економічний механізм формування та функціонування ринку молока» відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (зі змінами) і постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її авторка – Семисал Анна Вікторівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Білоцерківського національного
аграрного університету

Валентина КЕПКО

«31» липня 2024 р.

Підпис Валентини КЕПКО засвідчую:
начальник відділу документообігу і
кадрового забезпечення
Білоцерківського національного
аграрного університету

Олена ЮРЧЕНКО